

št. 51

## KRAŠKO POREČJE LJUBLJANICE

Porečje Ljubljane obsega 1884 km<sup>2</sup>, od tega je kar 1.100 km<sup>2</sup> porečja kraškega. Zaradi navidezno nepovezanega (podzemnega) toka, dveh krakov (pivškega in cerkniškega), ki se združita v Planinski jami ter različnih poimenovanih posameznih površinskih odsekov (Trbuhovica na Babnem polju, Loški Obrh na Loškem polju, Stržen na Cerkniškem polju, Rak v Rakovem Škocjanu, Pivka v Pivški kotlini, Unica na Planinskem polju, Ljubljana od izvirov na Vrhnikih do izliva v Savo v Podgradu) je dojemanje obsežnega območja kot celovitega sistema ene reke pogosto spregledano. Kraško porečje Ljubljane predstavlja eno izmed pomembnejših naravnih bogastev. Območje sodi k visokemu notranjskemu krasu z globoko zakraselostjo, kjer lahko srečamo prav vse kraške pojave, ki so ustvarili svojstvene hidrografske in geomorfološke oblike na površju in tudi v podzemlju. Porečje Ljubljane je s svojo kraško hidrologijo že stoletja predmet čudenja, občudovanja in proučevanja. Od prvih zapisov rimskih potopiscev do znamenitih Valvasorjevih študij, ki so vzbudile zanimanje svetovnih raziskovalcev, so nova odkritja ter nove metode in tehnike raziskav, vključno s sočasnimi razvojem jamskega potapljanja ter z barvanjem ponornih voda, raziskovalcem omogočili sestaviti okvir tega kompleksnega sistema. Vse skrite poti reke še niso razkrite, vendar se sodobne raziskave danes usmerjajo predvsem v zaščito tega ranljivega živega sistema. Območje reke so ljudje skozi tisočletja preoblikovali v kulturno krajino, ki je v nekaterih delih zaradi prekomerne izrabe (kmetijstvo, industrija, turizem) že izgubila svojo naravno moč. Številne nerazumne ideje in načrte za osuševanje ali akumulacijo kraških voda pa je k sreči povozil čas.

Spomenica je prvi celostni slovenski naravovarstveni program, ki ga je 20. januarja 1920 Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov pri Muzejskem društvu za Slovenijo predložil takratni začasni pokrajinski vladi za Slovenijo v Kraljevini SHS. Med drugim je vseboval tudi konkretne zahteve za zavarovanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, kraških jam ter razglasitev sedmih konkretnih območij. Zavarovanje kraških območij je onemogočila po rapalski pogodbi vzpostavljena nova meja, zaradi katere je kraško porečje Ljubljane skoraj v celoti pripadalo Italiji. Zahteve spomenice, ki so bile sicer le delno uresničene, so postavile temelje kasnejšemu razvoju varovanja in ohranjanja narave.

»Skoraj vse kulturne države so uvidele potrebo ohranitve prirodnih spomenikov in so v ta namen ustanovile same ali pomagale ustanoviti z večjimi denarnimi prispevki ali z odstopom zemljiških kompleksov prirodovarstvene parke (rezervate, Naturschutzparke), kjer uživa vse živalstvo in rastlinstvo popolno varstvo, dalje ustvarile zakone za absolutno varstvo gotovih živali in rastlin, tipičnih za dotične pokrajine ali izpostavljenih uničenju ter

končno neposredno ali posredno po društvih za varstvo prirode poučevalo ljudstvo, da se omeji zatiranje tudi onih živali in rastlin, ki jih zakon imenoma ne ščiti. Da je tudi v naši državi, ki prednjači ostalim evropskim državam tako v florističnem kakor v favničnem in geološkem oziru, nujna potreba v enakem smislu započeti resno delo, oteti znanstvenemu raziskovanju, kar se še oteti da, je jasno, ako se hočemo obraniti sicer opravičenemu očitku nekulturnosti in nepojmovanja važnosti prirodnega varstva. Z namenom, koristiti znanstvu in obenem dvigniti ugled naše države, se je v področju Muzejskega društva za Slovenijo osnoval poseben odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov v Jugoslaviji, obstoječ iz naslednjih znanstvenikov in strokovnjakov: gimn. ravnatelj dr. Stanislav Beuk, sodni nadsvetnik Anton Bulovec, profesor Ivan Franke, tehnik Josip vitez Gorup, nadgeometer Alfons pl. Gspan, notar Mate Hafner, odvetnik dr. Ivan Lovrenčič, muzej. ravnatelj prof. dr. Jos. Mantuani, profesor Alfons Paulin, v. šol. nadzornik dr. Leopold Poljanec, fin. nadsvetnik dr. Janko Ponebšek, profesor dr. Gvidon Sajovic in prof. Ferdinand Seidl. Ta odsek je v svojih sejah svojemu delu zarisal točen načrt, katerega glavni deli so ti-le:

I. Ustanovijo naj se alpski, sredogorski (gozdni) in barski varstveni parki po zgledu enakih parkov v drugih državah.

II. Potom zakona naj se prepove pokončavanje redkih ali za naše kraje tipičnih ter znanstveno znamenitih živali in rastlin. Strogo naj se pazi, da se izvršujejo določila lovskega in ribarskega zakona ter zakona z dne 20. julija 1910, dež. z. št. 27 o varstvu ptic.

III. Podzemeljske jame z interesantno jamsko favno in floro naj se postavijo pod nadzorstvo; vstopanje naj se dovoli samo v znanstvene svrhe.

IV. Zainteresirati je najširšo javnost za varstvo prirode sploh.

Za dosego stavljenih si smotrov potrebuje odsek v prvi vrsti naklonjenosti vlade, ki bi obstajala v tem, da se odseku dovolijo primerna denarna sredstva za nakup ali zakup zemljišč, oziroma da se odstopijo za njegove namene zemljiški kompleksi, ki so državna last. Sicer je sklenil odsek, da se preustroji v posebno društvo za varstvo prirode, kakor so taka društva tudi po drugih državah, ter pobirati od društvnikov denarne doneske za dosego svojih namenov, toda na ta način bi se izvršitev stavljenih nalog preveč zavlekla ali sploh ne dosegla svojega namena popolnoma. Zadeva je nujna in ne prenese nikakega odlašanja, kajti skoraj vse, kar hočemo oteti pogina, je prav blizu svojega groba...«

Spomenica. Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov, 20. januar 1920, uvodni del

Zakon o ohranjanju narave določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave. Hkrati določa, da je v postopkih priprave prostorskih aktov in drugih aktov rabe naravnih dobrin obvezno pridobiti naravovarstvene smernice, ki jih pripravi pristojna organizacija za ohranjanje narave, Zavod RS za varstvo narave.

## ZAVAROVANA OBMOČJA

Zavarovana območja so eden izmed ukrepov varstva narave. Zakon o ohranjanju narave opredeljuje naslednje vrste zavarovanih območij:

## Širša območja

## Narodni park

Narodni park je veliko območje s številnimi naravnimi vrednotami ter z veliko biotsko raznovrstnostjo. V pretežnem delu narodnega parka je prisotna prvobitna narava z ohranjenimi ekosistemi in naravnimi procesi, v manjšem delu narodnega parka so lahko tudi območja večjega človekovega vpliva, ki pa je z naravo skladno povezan.

## Regijski park

Regijski park je obsežno območje regijsko značilnih ekosistemov in krajine z večjimi deli prvobitne narave in območji naravnih vrednot, ki se prepletajo z deli narave, kjer je človekov vpliv večji, vendarle pa z naravo uravnotežen.

## Krajinski park

Krajinski park je območje s poudarjenim kakovostnim in dolgotrajnim prepletom človeka z naravo, ki ima veliko ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost.

## Ožja območja

## Strogi naravni rezervat

Strogi naravni rezervat je območje naravno ohranjenih geotopov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, kjer potekajo naravni procesi brez človekovega vpliva.

## Naravni rezervat

Naravni rezervat je območje geotopov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki se z uravnoteženim delovanjem človeka v naravi tudi vzdržuje.

## Naravni spomenik

Naravni spomenik je območje, ki vsebuje eno ali več naravnih vrednot, ki imajo izjemno obliko, velikost, vsebino ali lego ali so redek primer naravne vrednote.

## PROGRAM

13. 3. 2021 ob 11. uri  
SPLOŠNO JAVNO VODENJE PO  
RAZSTAVI MOJA LJUBLJANICA

Spoznajte reko Ljubljanico, njeno skrivnostno kraško zaledje, številne arheološke najdbe iz njene struge ter zgodovino razvoja Vrhnik, na katero je imela reka velik vpliv. Obiskovalci se lahko javnemu vodenju brezplačno pridružite z nakupom vstopnice. Prijave sprejemamo do petka, dan pred vodenjem: info@mojaljubljana.si ali 041 354 203

27. 9. 2019 - 31. 12. 2021  
TOR.-NED. 10.00-18.00  
OBČASNA RAZSTAVA  
Podvodna kulturna dediščina  
slovenskega morja

Na območju notranjih morskih voda in teritorialnega morja Republike Slovenije se nahaja devetinštirideset registriranih arheoloških najdišč. Dosedanje raziskave so opozorile na velik potencial potopljenih arheoloških najdišč za poznavanje sprememb okolja in klime v holocenu, plovnih sredstev, pristanišč in drugih pomorskih objektov ter medkulturnih povezav in stikov v prazgodovini, antiki in mlajših obdobjih.

Trenutno imamo v Sloveniji: 1 narodni park, 3 regijske parke, 46 krajinskih parkov, 1 strogi naravni rezervat, 56 naravnih rezervatov in 1.161 naravnih spomenikov. Zavarovanih je 270.104 ha, kar je 13,31% kopne površine Slovenije. (Stanje januar 2021)

## NATURA 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, razglašeni v državah članicah Evropske unije z osnovnim ciljem ohraniti biotsko raznovrstnost za bodoče rodove. Posebna varstvena območja so torej namenjena ohranjanju živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov, ki so redki ali na evropski ravni ogroženi zaradi dejavnosti človeka.

Območja so določena na podlagi direktive o pticah (Direktiva Sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prosto živečih ptic) in direktive o habitatih (Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst).

Vlada RS je območja NATURA 2000 določila z Uredbo o posebnih varstvenih območjih, območjih Natura 2000. Določenih je 355 območij, od tega jih je 324 določenih na podlagi direktive o habitatih in 31 na podlagi direktive o pticah. Skupna površina v območjih Nature 2000 je 7.684 km<sup>2</sup>, od tega 7.678 km<sup>2</sup> na kopnem in 6 km<sup>2</sup> na morju (ZRSVN, 2016).

Vir: ARSO, Ministrstvo za okolje in prostor RS